

The role of religion diplomacy in China's foreign policy and its impact on Southeast Asia 2020-2010

Mohammadvalee Modarres¹

Abstract

Southeast Asian countries have received much attention by the Beijing authorities due to their geopolitical position. Therefore, China has taken effective steps to secure its interests in the region by using various approaches to legitimize its presence and political, economic, and cultural actions and activities in the region. With more emphasis on the soft power approach and using religious diplomacy, Beijing officials have adopted a new strategy to achieve their goal of increasing potential and capabilities in the Southeast Asian region. This study seeks to answer the question: "How has religious diplomacy affected China foreign policy in Southeast Asia?" The main hypothesis of this article is that "religion diplomacy has influenced Beijing's foreign policy in the Southeast Asian region through the spread of religious exchanges and has led to the enhancement of China's soft power in the region." The method of this research is analytical-explanatory, and its data and information are collected through library and internet methods. The purpose of this study is to look at religious diplomacy as one of the effective approaches in China's foreign policy in Southeast Asia.

Keywords: Southeast Asia, Religious Diplomacy, Public Diplomacy, Chinese Foreign Policy, Soft Power

نقش دیپلماسی
دین در سیاست
خارجی چین و
تأثیر آن بر جنوب
شرق آسیا

¹-Assistant Professor of International Relations, Kharazmi University
(mvmodarres@khu.ac.ir)

نقش دیپلماسی دین در سیاست خارجی چین و تأثیر آن بر جنوب شرق آسیا ۲۰۲۰-۲۰۱۰

محمودلی مدرس^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۳۰

چکیده

کشورهای جنوب شرق آسیا به سبب موقعیت ژئوپلیتیک بسیار مورد توجه دولت‌مردان پکن قرار گرفته است. از این‌رو کشور چین با به‌کارگیری ابزارهای متنوع نسبت به حضور و مشروعیت بخشی به اقدامات و فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در جهت تأمین منافع خود در این منطقه گام‌های مؤثری برداشته است. مقامات پکن با تأکید بیشتر بر رویکرد قدرت نرم و با بهره‌گیری از دیپلماسی دینی استراتژی جدیدی را اتخاذ نموده تا به هدف خود مبنی بر افزایش پتانسیل و توانایی‌ها در منطقه جنوب شرق آسیا دست یابند. پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که «چگونه مؤلفه دیپلماسی دین در سیاست خارجی چین در جنوب شرق آسیا در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰ تأثیر گذاشته است؟» فرضیه اصلی این مقاله این است که «دیپلماسی دین از طریق گسترش مبادلات مذهبی بر سیاست خارجی پکن در منطقه جنوب شرق آسیا تأثیر گذاشته و منجر به افزایش قدرت نرم چین در این منطقه گشته است.» روش بررسی این پژوهش تحلیلی-تبیینی و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مقاله از طریق روش کتابخانه‌ای و اینترنتی است. هدف این پژوهش، پرداختن به دیپلماسی دینی به‌عنوان یکی از ابزارهای مؤثر در سیاست خارجی این کشور در منطقه جنوب شرق آسیا است.

۲

نقش دیپلماسی
دین در سیاست
خارجی چین و
تأثیر آن بر جنوب
شرق آسیا

کلیدواژه: جنوب شرق آسیا، دیپلماسی دین، دیپلماسی عمومی، سیاست خارجی چین، قدرت نرم.

مقدمه

کشورهای جنوب شرق آسیا به سبب موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیک منحصر به فردی که دارند برای کشورهای جهان به ویژه کشورهایی همچون چین از جذابیت خاصی برخوردار گردیده است. از این رو دولتمردان پکن با به کارگیری ابزارهای متنوع نسبت به حضور و مشروعیت بخشی به اقدامات و فعالیت های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در جهت تأمین منافع خود در این منطقه گام های مؤثری برداشته اند. سیاست خارجی چین تبلوری از استراتژی های متنوعی است که از سیاست در های باز، همزیستی مسالمت آمیز و مصالحه آغاز و با قدرت هوشمند در عرصه بین الملل ادامه می یابد. بنابراین مقامات پکن در تلاش هستند تا رویکردی محتاطانه و صلح آمیزی را در زمینه سیاست و امنیت در منطقه و جهان اتخاذ نمایند که انعکاس آن را می توان به روشنی در اسناد دفاعی چین (کتاب سفید) مشاهده نمود.

در همین راستا، مقامات چین با تأکید بیشتر بر رویکرد قدرت نرم و بهره گیری از قدرت هوشمند، استراتژی جدیدی را اتخاذ نموده اند تا به هدف خود مبنی بر افزایش پتانسیل و توانایی های در سطح منطقه و در راستای آن در عرصه سیاست بین الملل دست یابند. کاهش تحرکات و اقدامات نظامی در حوزه امنیتی جنوب شرق آسیا و از سویی تأکید بر رویکرد صلح آمیز چین با هدف ایجاد فضای خالی از تنش تبلوری از سیاست های جدید این کشور در این منطقه است. مقامات پکن با بهره گیری از شاخص های قدرت نرم از جمله؛ رویکرد اقتصادی، فرهنگی و دینی در صدد افزایش مقبولیت و مشروعیت خود می باشند.

به نظر می رسد که مؤلفه های غیرمادی به ویژه مؤلفه دین در سیاست خارجی چین به عنوان مهره ای مهم در شطرنج سیاست بین الملل این کشور پس از جنگ جهانی دوم به دست فراموشی سپرده شده بود. اما تحولات در عرصه بین الملل در دهه های اخیر سبب گشت تا بار دیگر این مؤلفه جایگاه پیشین خود را نه تنها در سیاست خارجی چین بلکه در سیاست بین الملل باز یابد. امروزه این مفهوم در قالب دیپلماسی دینی تبلور یافته و طی چند سال اخیر بسیار مورد توجه سیاست گذاران پکن واقع شده است. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که «چگونه مؤلفه دیپلماسی دین در سیاست خارجی چین بر کشورهای جنوب شرق آسیا در سال های ۲۰۲۰-۲۰۱۰ تأثیر گذاشته است؟» فرضیه اصلی این مقاله این است که «دیپلماسی دین از طریق گسترش مبادلات مذهبی بر کشورهای جنوب شرق آسیا تأثیر گذاشته و منجر به افزایش قدرت نرم چین در این منطقه گشته است.» روش بررسی این پژوهش

تبیینی-تکوینی و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از طریق روش کتابخانه‌ای و اینترنتی است.

هدف این مقاله، پرداختن به دیپلماسی دینی به‌عنوان یکی از ابزارهای مؤثر در سیاست خارجی این کشور در منطقه جنوب شرق آسیا است؛ بدین معنا که دولت چین می‌تواند با به کار بردن دیپلماسی دینی به‌عنوان ابزاری مؤثر در جهت نیل به قدرت نرم به اهداف سیاست خارجی خود دست یابد. مقاله حاضر با مرور بر چارچوب مفهومی دیپلماسی دینی سعی دارد تا با استفاده از دیپلماسی دینی به تبیین سیاست خارجی چین در قبال کشورهای جنوب شرق آسیا بپردازد.

۱- پیشینه پژوهش

در رابطه با موضوع پژوهش، آثاری به زبان فارسی که به بررسی دیپلماسی دین چین بپردازد، یافت نشد. از این‌رو به بررسی آثار به زبان انگلیسی در این حوزه پرداخته می‌شود. نخستین مقاله‌ای که می‌توان در این زمینه بررسی کرد مقاله‌ای با عنوان ترویج جهانی بودیسم توسط دولت چین (آشیوا و وانگ، ۲۰۲۰) است. نویسندگان به بررسی بودیسم به‌عنوان رهیافتی در جهت ترویج این دین در سراسر جهان پرداخته و بیان می‌کند که بودیسم در بسیاری از کشورهای آسیایی و کشورهای غربی به‌عنوان دین و فرهنگ جهان شناخته شده است. همچنین دولت پکن از مذهب و فرهنگ برای پیشبرد به رسمیت شناختن چین به‌عنوان یک قدرت بزرگ استفاده می‌کند.

مقاله بعدی که در این زمینه به بررسی آن پرداخته می‌شود؛ مقاله‌ای با عنوان دولت و دین در چین مدرن: سیاست مذهبی و پارادایم‌های علمی (گوسارت، ۲۰۰۵) است. در این مقاله نویسنده تمرکز خود را بر مدیریت دولتی چین و انطباق رهیافت دین با مدیریت داخلی قرار می‌دهد و بدین نکته توجه دارد که دولت مدرن پکن در تلاش است تا زمینه مذهبی را از نو پیکربندی کند و ارتباط صمیمی میان تاریخ‌نگاری ادیان مذهبی چینی و دولت پکن برقرار سازد.

منبع بعدی مقاله‌ای است با عنوان چین و هماهنگی بین‌المللی: نقش مؤسسه‌های کنفوسیوس در تقویت قدرت نرم پکن (پارادایس، ۲۰۰۹) است. نویسنده در این مقاله تمرکز خود را به بحث کنفوسیوس می‌دهد و بیان می‌کند که دولت چین برای گسترش زبان و فرهنگ خود و افزایش همکاری با مؤسسات آکادمیک خارجی، مؤسسه‌های کنفوسیوس را در سراسر جهان راه‌اندازی می‌کند و هدف از راه‌اندازی این مؤسسات افزایش «قدرت نرم» چین است تا تصویر مطلوب‌تری از این کشور ارائه دهد. در نهایت می‌توان گفت که در هیچ‌یک از آثار، به بررسی دیپلماسی

دینی چین و تأثیر استراتژی‌های این دیپلماسی در کشورهای جنوب شرق آسیا پرداخته نشده است. در حقیقت فرایند دیپلماسی دین چین در قالب بودیسم سبب افزایش جایگاه و نفوذ چین و از سویی مقبولیت و مشروعیت بخشی از اقدامات دولت پکن در منطقه جنوب شرق آسیا شده و این امر منجر به کاهش نفوذ دیگر کشورهای رقیب همچون هند می‌شود.

۲- چارچوب مفهومی؛ دیپلماسی دین

یکی از مفاهیمی که همواره در طول تاریخ مورد تحول واقع شده و با پایداری کارکردها به دنبال حفظ و توسعه‌ی منافع و نیل به مقاصد سیاسی، اقتصادی و امنیتی بوده، مفهوم دیپلماسی است. کشورها همواره در جهت دستیابی مقاصد خود به‌طور سنتی نوعی دیپلماسی مبتنی بر دولت‌ها را در پیش می‌گیرند؛ اما تحولات در عرصه بین‌الملل از جمله جهانی‌شدن، گسترش تکنولوژی و فناوری‌ها و... سبب گشت تا مفاهیم نظری در عرصه جهانی با تغییر و تحول مواجه و مفهوم دیپلماسی نیز همانند دیگر مفاهیم تحت تأثیر رویدادها و تحولات جهانی قرار بگیرد و دچار تغییر و دگردیسی شود. دیپلماسی کهن در قالب دیپلماسی دولت-دولت به‌سوی دیپلماسی باز در قالب دیپلماسی ملت-ملت گام برداشته که تبلور آن را می‌توان در مفاهیمی جدیدی از دیپلماسی همچون دیپلماسی عمومی مشاهده نمود. بنابراین، برخلاف دیپلماسی سنتی که در آن رهبران دولت‌ها تنها و اصلی‌ترین بازیگران بین‌الملل شناخته می‌شدند؛ در جهان امروزی دولت‌ها به دنبال ایجاد فضای مطلوبی برای افکار عمومی و سیاست خارجی از طریق بهره‌گیری از ابزارهایی همانند فرهنگ، آموزش، رسانه، دین و... هستند.

درواقع یکی از مؤلفه‌های دیپلماسی نوین، مؤلفه دین است که طی چند دهه اخیر در دیپلماسی عمومی مورد بی‌توجهی نظریه‌پردازان و به تبع آن سیاست‌گذاران قرار گرفته است؛ اما در طی سال‌های اخیر به سبب تحولات در عرصه بین‌الملل جایگاه پیشین خود را بار دیگر باز یافته و از منظر نظری و عملی توجه سیاست‌مداران را به‌عنوان متغیری مستقل و تأثیرگذار در سیاست خارجی کشورها جلب کرده و این امکان را به وجود آورده است که دین و دیپلماسی عمومی می‌توانند یکدیگر را تکمیل کنند و به‌عنوان اهرمی در دیپلماسی عمومی به نقش‌آفرینی بپردازد (Brasnett, 2021, p. 43).

بنابراین، همان‌گونه که مؤلفه دین در بعد داخلی به‌عنوان ابزاری در جهت تقویت مشروعیت یک حاکم سیاسی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ در بعد بین‌المللی نیز دین به‌عنوان مؤلفه‌ای مهم در جهت افزایش مشروعیت بین‌الملل کشورها در قالب افزایش قدرت نرم مورد توجه و استفاده قرار گرفته است (Brasnett, 2021, p. 42). از این‌رو دینی شدن سیاست و سیاسی شدن

دین، به‌ویژه در محیط پویای کنونی بدین معناست که دین به‌طور فزاینده‌ای در دیپلماسی هم به‌عنوان فرصتی برای تعامل و هم به‌عنوان راهی برای الهام بخشیدن به بازیگران مختلف ایفای نقش می‌کند (Keiswetter and Chane, 2013, p. 18). در حقیقت تبلور بهره‌گیری از دیپلماسی دینی در جهت افزایش قدرت نرم را می‌توان در مفهومی نوین به نام قدرت نرم مذهبی شناسایی کرد که به‌عنوان روشی تعریف می‌شود که «دولت‌ها، نهادهای مختلفی را به کار می‌گیرند که پیام‌های مذهبی، آموزش دینی یا گفتمان‌های همبستگی مذهبی را تبلیغ می‌کنند» (Mandaville and Hamid, 2018, p. 7) و این اقدام گامی مؤثر در جهت افزایش مقبولیت و مشروعیت اقدامات دولت‌ها در عرصه جهانی در دیدگاه کشورها و مردم است.

بنابراین، دیپلماسی دینی یک پدیده نسبتاً جدید قلمداد می‌شود؛ زیرا تجدید حیات مذهبی جهانی از اواسط قرن بیستم موجب گشته تا سیاستمداران نتوانند نقش برجسته دین را در عرصه جهانی نادیده بگیرند و پروفیسور لیو ژونگمین نیز در این خصوص بیان می‌کند که صعود دیپلماسی دینی نشانی از بازگشت باورهای مذهبی پس از تبعید آن توسط نظم وستفالی بوده است (Liwan, 2021, p. 2). دیپلماسی دینی این اجازه را به روحانیون و رهبران مذهبی می‌دهد تا وارد عرصه دیپلماسی عمومی شوند و با بهره‌گیری از مفاهیم هویتی و دینی مشترک به‌عنوان ابزاری در جهت ایجاد حس مشترک و بهبود روابط خارجی برای نیل به اهداف دولت‌ها در عرصه جهانی به فعالیت پردازند (Keiswetter and Chane, 2013, p. 6).

در عرصه جهانی دیپلمات‌ها به نقش بی‌بدیل مؤلفه دین در اتخاذ سیاست خارجی مناسب و بهره‌گیری از این مفهوم به‌عنوان ابزاری مهم و تأثیرگذار در جهت افزایش قدرت نرم پی برده و سعی در استفاده از آن برای دستیابی به مقاصد سیاسی، اقتصادی و نظامی خود در عرصه بین‌الملل دارند. از این‌رو دیپلمات‌ها، به‌ویژه چینی‌ها به‌طور فزاینده‌ای به ارزش مشارکت مذهبی در امور بین‌المللی پی برده‌اند (Keiswetter and Chane, 2013, p. 6). در واقع گفتمان چینی همواره در تلاش است تا جهانیان را مجاب کند که دلیلی برای نگرانی از چین در حال پیشرفت وجود ندارد و از این منظر سیاستمداران پکن با به‌کارگیری دیپلمات‌ها و بهره‌گیری از ابزارها و استراتژی‌های قدرت نرم درصدد آن هستند تا به اقدامات خود در عرصه بین‌المللی مقبولیت و مشروعیت بخشند. در ادامه به بررسی نقش دیپلماسی دین در سیاست خارجی چین پرداخته و به تبیین استراتژی‌ها و رویکردهای نوین سیاستمداران پکن در حوزه جنوب شرق آسیا پرداخته می‌شود.

۳- نقش دیپلماسی دین در سیاست خارجی چین

دولت چین پس از اتخاذ سیاست درهای باز رویکرد اقتصادی را سرلوحه

سیاست خارجی خود قرار داده و با اتخاذ استراتژی‌هایی مانند امنیت انرژی، استراتژی مرکزیت‌یستی و... درصدد افزایش نفوذ و جایگاه اقتصادی خود در عرصه بین‌الملل برآمده است. اما سیاست‌ها و استراتژی‌های چین تنها محدود به جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی نمی‌گردد؛ جهان امروزی به گونه گسترش‌یافته که تمامی ابعاد معنوی و فرهنگی به بخشی جدایی‌ناپذیر از سیاست خارجی مبدل گشته و تبیین و بررسی سیاست خارجی بدون در نظر گرفتن مؤلفه‌هایی همچون دین ناقص و غیرقابل فهم است. ازاین‌رو دولتمردان پکن دیپلماسی دین را به‌عنوان برگ برنده‌ای در جهت بالا بردن پیشروی یکپارچگی خود در سطح بین‌الملل و افزایش مقبولیت و مشروعیت خود در عرصه جهانی مورد استفاده قرار می‌دهند و در تلاش هستند تا از هژمونی بودائی برای گسترش و تقویت قدرت نرم جهانی خود بهره گیرند تا با استفاده از نفوذ مالی و سیاسی، تصویری جهانی از بودای چین را ایجاد کنند (Shonu, 2018).

ازاین‌رو در آغاز قرن بیست و یکم چین موج جدیدی از دیپلماسی بودائی را برای نمایش قدرت نرم خود در عرصه بین‌المللی به راه انداخت. دیپلماسی دینی ابزاری است که به دولت چین اجازه می‌دهد بر رفتار سایر دولت‌ها و رهبران آن تأثیر بگذارد و آنان را وادار سازد که در حمایت از منافع چین بدون استفاده از اجبار رفتار کنند. مؤلفه دین به‌عنوان مؤلفه‌ای اصلی و اساسی در سیاست خارجی پکن کمک می‌کند تا این کشور به‌عنوان کشوری مشتاق به دست آوردن دوستان و شرکا برای اصلاحات اقتصادی خود در اوایل دهه ۱۹۸۰ معرفی شود (Liwan, 2021, p. 6).

دیپلماسی عمومی مذهبی چین از توسعه سریعی برخوردار گشته که می‌توان تبلور آن را در قالب فعالیت‌های مبادله مذهبی مختلف و بسترهای ارتباطی نهادی مانند مجمع جهانی بودائی، مجمع بین‌المللی تائوئیسم، نمایشگاه وزارت کتاب مقدس کلیسای پروتستان در چین، جشنواره‌های فرهنگی اسلامی دوجانبه و بین‌المللی و غیره مشاهده نمود که همه رویکردهای مذکور تأثیر مثبتی بر نمایش سیاست و عمل مذهبی چین در جامعه بین‌المللی و افزایش قدرت نرم و تقویت جایگاه این کشور را در عرصه جهانی ایجاد کرده است (Xu, 2015, p. 15). در واقع دولت پکن از مذهب در روابط دوجانبه یا چندجانبه خود با کشورها استفاده می‌کند تا تصویری مثبت از خود به‌عنوان کشوری که به آزادی مذهبی و سایر حقوق بشر احترام می‌گذارد، ایجاد کند (Brasnett, 2021, p. 52).

نقطه عطف و آغازین دیپلماسی دین را می‌توان شرکت چین در کنفرانس جهانی دین و صلح در اوت ۱۹۷۹ قلمداد نمود. این کنفرانس اولین حضور جامعه مذهبی چین پس از یک دهه تحولات سیاسی بود. همچنین در سال ۱۹۸۲ دولت پکن سند راهنمایی مبنی بر اصول اساسی مشارکت

دینی، عقاید اساسی، سیاست‌های احترام و حمایت از آزادی اعتقادات مذهبی و سیاست‌های بنیادین در مورد مسائل مذهبی صادر کرد (Potter, 2003: 319p). در این سند اشاره شده است که افزایش مشارکت جهانی جامعه مذهبی به پکن کمک می‌کند تا نفوذ سیاسی خود را در سراسر جهان گسترش دهد. همچنین در سال ۲۰۰۲ در گزارش عملکرد دولت، سند دیگری در خصوص تقویت فعالیت‌های مذهبی برای اصلاح و به‌روزرسانی اصول و سیاست‌های دیپلماسی دینی صادر شد که در آن به سه اصل کلی استقلال، برابری دوستانه و احترام متقابل تأکید و به‌طور صریح و روشن به اهداف دیپلماسی دینی در عرصه بین‌المللی اشاره شد که به افزایش درک متقابل و دوستی با جوامع مذهبی و مردم جهان در خدمت حفظ صلح بین‌المللی توجه دارد (Rongji, 2002).

از زمان آغاز ریاست جمهوری شی جین پینگ در سال ۲۰۱۲، دولت چین با قوت و قدرت بیشتری در جهت پیشبرد به رسمیت شناختن چین به‌عنوان قدرت بزرگ به تبلیغ بودیسم چینی در سطح جهانی می‌پردازد. در حقیقت، ترویج جهانی بودیسم منعکس‌کننده این دیدگاه است که ظهور چین به‌عنوان یک قدرت اقتصادی و سیاسی باید هم‌راستا و همسو با قدرت فرهنگی و مذهبی باشد. بنابراین امکان نادیده انگاشتن دو مؤلفه مذهب و فرهنگ به‌عنوان جنبه‌های معنوی در سیاست خارجی پکن و توجه صرف به ابعاد مادی در قالب قدرت اقتصادی-نظامی امکان‌پذیر نیست. از این‌رو نظام مذهبی چین پس از به قدرت رسیدن شی جین پینگ، اقدامات فعالانه‌تری در جهت به‌کارگیری دین و فرهنگ برای حمایت از قدرت رو به رشد سیاسی و اقتصادی در قالب رویای چین انجام داده است. (Ashiwa and Wank, 2020: 4p)

با توسعه پرشتاب جهانی‌شدن و انقلاب اطلاعات و فناوری؛ به‌ویژه گسترش منافع ملی چین در فرآیند جهانی‌شدن، مذهب بیش‌ازپیش برای روابط خارجی و استراتژی خارجی چین اهمیت پیدا کرده است. در نتیجه، دیپلماسی عمومی در زمینه دین به‌طور فزاینده‌ای به یک‌راه مهم برای این کشور جهت انتشار اطلاعات دینی، ترویج ارتباطات و گفتگو با سایر مردم، شکل دادن به تصویر ملی مذهبی و افزایش قدرت نرم ملی و صدای بین‌المللی تبدیل شده است. دیپلماسی دینی چین در عمل در اشکال متفاوتی تبلور یافته است. مبادلات دانشگاهی، کنفرانس‌های بین‌المللی، مراسم مذهبی، مبادله هدایا، ساخت تأسیسات مذهبی، ترجمه کتب مذهبی و ... از جمله فعالیت‌های دولت پکن در قالب دیپلماسی دینی در جهت افزایش نفوذ و جایگاه در عرصه جهانی است. برای تبیین و بررسی دقیق استراتژی دیپلماسی دینی پکن می‌توان فعالیت‌ها را به چهار دسته تقسیم کرد که در ذیل به بررسی هر یک از زمینه‌های فعالیت چین پرداخته

می‌شود:

۱- ایجاد بسترهای مناسب برای تبادلات مذهبی بین‌المللی و حمایت از کنفرانس‌های بین‌المللی بودائی:

دولت پکن درصدد افزایش نفوذ و جایگاه خود با بهره‌گیری از دیپلماسی دینی است و بدین سبب ایجاد بسترهای مناسب برای تبادلات مذهبی به‌عنوان ابزاری کارآمد در تبیین استراتژی دیپلماسی دینی چین محسوب می‌شود. ازاین‌رو در اوایل سال ۱۹۹۳، ژائو پوچو پیشنهاد بازسازی «پیوند طلایی» را در قالب مبادلات دوستانه بین بوداییان در چین، ژاپن و کره جنوبی را داد. اولین کنفرانس سه‌جانبه بوداییان چین، ژاپن و کره جنوبی در سال ۱۹۹۵ برگزار شد و این کنفرانس به‌مرور به یک رویداد مهم بودائی در آسیا تبدیل شد. همچنین در سال ۲۰۰۹، اداره ملی امور مذهبی چین و شورای ریاست جمهوری با همکاری انجمن‌های مذهبی روسیه، یک گروه کاری چین و روسیه در زمینه تبادل دینی برای ترویج گفتگوی مذهبی و همکاری بین دو همسایه ایجاد کردند (Liwan, 2021, p. 8). در حقیقت دیالوگ و گفتگوها در بسترهای مناسب و دائمی برای تبادلات مذهبی به عادی‌سازی و افزایش دیپلماسی دینی پکن کمک می‌کند.

۲- حفظ تبادل مکرر دیدار و گفت‌وگو برای افزایش درک و اعتماد متقابل:

در حقیقت این زمینه را می‌توان ادامه و تکمیل‌کننده زمینه اول دیپلماسی دینی، یعنی ایجاد بسترهای مناسب برای تبادلات مذهبی بین‌المللی دانست. جامعه مذهبی چین در گفتگوهای دوجانبه و چندجانبه مختلف شرکت می‌کند. برای مثال، هیئت‌های چینی در همه‌ی جلسات نشست گفت‌وگوی بین ادیان آسیا و اروپا شرکت می‌کنند و همچنین چین در سال ۲۰۰۷ میزبان سومین نشست این گفتگو در نانجینگ بود (Wen, 2007). ازاین‌رو دولت پکن با به‌کارگیری ابزارهایی همچون گفت‌وگو و مبادلات مذهبی با کشورهای منطقه و در وسعت گسترده‌تر با کشورهای غربی درصدد این هستند تا عدم درک و شناخت درست و عدم تقارن اطلاعاتی دوجانبه را کاهش و زمینه‌ای مناسب برای افزایش ارتباطات و همکاری و به‌تبع آن افزایش نفوذ و جایگاه خود کسب نمایند.

۳- شرکت در سازمان‌های مذهبی بین‌المللی:

با هدایت ادارات دولتی، به‌ویژه با هماهنگی انجمن ارتباطات فرهنگ دینی چین، رهبران دینی و گروه‌های مذهبی چین خود را در مجموعه‌ای از مجامع بزرگ بین‌المللی مانند اجلاس هزاره صلح جهانی رهبران مذهبی و معنوی معرفی کرده‌اند و نقشی فزاینده در سازمان‌های مذهبی بین‌المللی مختلف، مانند شورای جهانی کلیساها ایفا کرده‌اند (Xu, 2015, p. 19).

۴- کمک مالی و اعطای بورس‌های دانشگاهی:

دولت پکن از ابزارهای فرهنگی و مذهبی در قالب دیپلماسی دینی جهت پیشبرد اهداف خود در سطح منطقه و سطح بین‌الملل بهره می‌گیرد که یکی از این ابزارها اعطای بورس و کمک‌های مالی دانشگاه است. از جمله این موارد می‌توان به کمک‌های مالی معبد لیوزو به دانشگاه بریتیش کلمبیا به ارزش ۴,۹ میلیون دلار در سال ۲۰۱۸ اشاره کرد. این امر سبب شد تا شبکه جهانی تیائزو را برای پیشبرد مطالعات بودیسم و فرهنگ‌های آسیای شرقی راه‌اندازی کند. (The University of British Columbia, 2018)

از این‌رو دولتمردان پکن از استراتژی‌ها و ابزارهای متنوع دیپلماسی دینی در جهت افزایش قدرت نرم استفاده می‌کنند که شاید برجسته‌ترین ابزار دیپلماسی دینی چین سرمایه‌گذاری قابل‌توجهی است که پکن در قالب پروژه‌های ترویج میراث دین در کشورهای جنوب شرق آسیا انجام می‌دهد. در حقیقت هدف پکن از تمامی سرمایه‌گذاری‌ها ایجاد تصویری مثبت به‌مثابه کشوری است که به دنبال حفظ و توسعه بودیسم در عرصه جهانی است تا به‌موازات آن روابط دوجانبه خود را با کشورهای جنوب شرق آسیا بهبود بخشد. در حقیقت، دولت چین درصدد آن است تا با متوازن‌سازی و به‌کارگیری سیاست و استراتژی‌های مناسب نفوذ و جایگاه خویش را میان جوامع و دول جنوب شرق آسیا افزایش دهد. از این منظر در ادامه به تبیین و بررسی رویکردها و استراتژی‌هایی که چین با بهره‌گیری از دیپلماسی دین در جهت پیشبرد اهداف خود در عرصه جهانی و به‌موازات آن در منطقه جنوب شرق آسیا پرداخته می‌شود.

۴- تأثیر جایگاه دیپلماسی چین در سیاست خارجی چین در جنوب شرق آسیا

ظهور چین در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم با استراتژی‌های متنوعی همراه بود. در ابتدا دولت پکن قدرت سخت و تکیه بر ابزارهای نظامی را در منطقه جنوب شرق آسیا به‌عنوان سیاستی غالب اتخاذ نمود؛ اما سیاست‌ها و اقدامات تهدیدی کشورهای این منطقه و اتحاد کشورها علیه اقدامات چین، سیاستمداران پکن را متوجه استراتژی نامناسبشان در این منطقه کرد. دولت چین درصدد آن برآمد تا رویکرد متفاوتی را اتخاذ نماید که این استراتژی نوین را می‌توان در قالب قدرت نرم مشاهده نمود. از این‌رو با بهره‌گیری از ابزارهای قدرت نرم به‌ویژه بعد معنوی آن که شامل دین و فرهنگ است؛ دولت پکن تصمیم گرفت تا فضایی صلح‌آمیز در منطقه جنوب شرق آسیا را ایجاد کند که در درجه اول زمینه توسعه و پیشرفت هر چه بیشتر این کشور را فراهم می‌سازد. با آنکه سیاست اعلامی چین عدم‌مداخله در امور داخلی کشورها معرفی شده، اما این کشور به‌صورت بسیار ماهرانه‌ای

اقدام به استفاده از قدرت نرم برای نفوذ در کشورها به‌خصوص کشورهای منطقه جنوب شرق آسیا نموده است. واضح است که هدف پکن از این سیاست‌ها بهبود وجهه و قدرت نرم خود در میان بودائی‌های منطقه با نمایش فرهنگ منحصر به فرد بودائی چین است.

چین از نظر چشم‌انداز و ذهنیت به‌عنوان یک «دولت-تمدن» با الزامات و ارزش‌های متفاوت شناخته می‌شود. از این‌رو، رهبران چین بر این اعتقاد هستند که کشورهای جنوب شرق آسیا فضای مناسبی در جهت گسترش جایگاه این کشور در منطقه و در نقطه مقابل کاهش نفوذ رقبای منطقه‌ای همانند هند و تزلزل مداخله قدرت‌های فرا منطقه همانند آمریکا در این منطقه بوده و فضای مناسبی برای قدرت‌یابی بی‌بدیل چین در میان این کشورها به وجود آمده است. (Rao, 2020)

دولت‌مردان پکن با درک این موضوع که بودیسم دین غالب در آسیای جنوب شرقی، یکرشته اجتماعی-فرهنگی و مذهبی مشترک است؛ تلاش‌های آگاهانه‌ای برای ارائه تصویری بودائی پسند از طریق جلب توجه به میراث بودائی خود انجام داده است. از این‌رو از سال ۲۰۱۳، چین دیپلماسی بودائی خود را گسترش داده و آن را صریحاً به طرح یک کمربند و یک جاده مرتبط کرده است. در حقیقت هدف اصلی و اساسی دولت پکن از اشاعه بودیسم و فعالیت‌های مذهبی در کشورهای جنوب شرق آسیا را می‌توان به‌وضوح؛ در بازنگری بودیسم در مأموریت فرهنگی و به عهده گرفتن مأموریت جدید در قالب انتقال قدرت فرهنگی با هدف ترویج سیاست ابتکار یک کمربند و یک جاده مشاهده کرد. از این‌رو، می‌توان بیان داشت که به‌کارگیری بودیسم به‌عنوان مؤلفه‌ای از قدرت نرم در جهت دستیابی به سیاست یک کمربند و یک جاده تبلور می‌یابد. (Raymond, 2020. p. 353)

همان‌گونه که در بالا نیز اشاره شد اهداف دیپلماسی دینی چین، شامل ترویج درک بین‌المللی، پذیرش سیاست مذهبی، حمایت از اقدامات در مورد ادیان، بهبود وجهه چین و ساختن جهانی هماهنگ که انعکاسی از سیاست و شعارهای داخلی در قالب ساختن جامعه‌ای هماهنگ است (Zhang, 2011. p. 52-53). دیپلماسی دینی با استناد به بودیسم چین را قادر می‌سازد تا خود را به‌عنوان بزرگ‌ترین کشور بودائی معرفی کند و از این طریق در میان کشورهای بودائی کوچک‌تر در آسیای جنوب شرقی (مانند تایلند و میانمار) و در جنوب آسیا (مانند سریلانکا) جذابیت قدرت نرم بیشتری کسب کند (Scott, 2016. p. 148). بنابراین دیپلماسی عمومی مذهبی چین پس از تکمیل گذار از احتیاط به کنشگری، اکنون در قالب اشکال مختلفی در عرصه جهانی تبلور می‌یابد که شامل میزبانی مجامع مذهبی بین‌المللی و مشارکت در سازمان‌های مذهبی بین‌المللی، تبادل دیدار و گفتگوهای مذهبی متعدد، تأمین بودجه، سرمایه‌گذاری و... می‌شود.

دولت پکن سعی در مقبولیت بخشی به فعالیت‌ها و نفوذ خود در عرصه بین‌الملل دارد؛ زیرا اعمال قدرت بدون رضایت دیگر کشورها نتایج مطلوبی به بار نمی‌آورد و به همین سبب با بهره‌گیری از راهبردهای دیپلماسی مذهبی توانسته است حضور خود را در کشورهای جنوب شرق آسیا با برخورداری از پذیرش افکار عمومی جامعه و دولت افزایش دهد. در ادامه با توجه به دیپلماسی دین به تبیین هر یک از راهبردهای نظام مذهبی جمهوری خلق چین و انعکاس آن در افزایش قدرت نرم چین در کشورهای جنوب شرق پرداخته می‌شود:

۴-۱- ایجاد انجمن‌های دوستی بودائی و دیدارهای دوجانبه

پکن در دهه‌های اخیر در قالب ایجاد انجمن‌های دوستی و ایجاد زمینه‌های تبادل نظر و گفت‌وگو فرهنگی و دینی دست به تهاجم بی‌سابقه بودائی در کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا زده است. از جمله اقدامات فعالانه چین در این منطقه می‌توان به مجمع جهانی بودائی، شورای جهانی بودائی، مجمع بین‌المللی تائوئیسم، دیدارها و برگزاری نشست‌ها و... اشاره کرد که در ادامه به تفصیل به تبیین هر یک از استراتژی‌های دیپلماسی دینی چین پرداخته می‌شود

فعالیت چین در انجمن جهانی بودائیان در سال ۱۹۸۴ و هم‌زمان با شرکت در چهاردهمین کنفرانس این انجمن آغاز شد (Liwan, 2021, p. 8). همچنین از سال ۲۰۰۵ دولت پکن درصدد افزایش فعالیت‌ها و اقدامات خود در جهت افزایش جایگاه و نفوذ خود برآمد. از این‌رو چین از همان سال میزبانی سالانه مجمع جهانی بودائی را با هدف گرد هم آوردن روحانیون و کارشناسان دانشگاهی در خصوص بحث درباره موضوعات کلیدی در جهان بودیسم و به‌طور کلی دین آغاز کرد (Keju, 2018). در آوریل ۲۰۰۶، انجمن بودائی چین و انجمن ارتباطات فرهنگ دینی به‌طور مشترک میزبان افتتاحیه مجمع جهانی بودائی را بر عهده گرفتند. دولت چین میزبانی دو مجمع جهانی بودائی را به ترتیب در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۹ با عنوان‌های «آغاز دنیای هماهنگ در ذهن» و «دنیای هماهنگ هم‌افزایی از شرایط»، بر عهده گرفت (Zhang, 2012, p. 27). همچنین در سال ۲۰۱۴ شهر بائوجی چین در استان شانشی میزبانی بیست و هفتمین کنفرانس انجمن جهانی بودائی بود (Buddhist Voice, 2018). اما نقطه ثقل برگزاری مجمع جهانی بودائی را می‌توان سال ۲۰۱۸ قلمداد نمود؛ در واقع آخرین انجمن در استان جنوب شرقی فوجیان در اکتبر ۲۰۱۸ برگزار شد و بر موضوع «تبادل با یادگیری متقابل: راه میانی برای هماهنگی کامل» با هدف ارتقای مبادلات و درک متقابل بین بودیسم و سایر ادیان و همچنین علم و فناوری مدرن و تحقیق درک متقابل بین تمدن‌های مختلف تمرکز کرد و بیش از ۱۰۰۰ شرکت‌کننده از ۵۵ کشور و منطقه از جمله بودائی‌ها، پزشکان، دانشمندان و محققان را در

این مجمع گرد هم آمدند (Xinhua Net. 2018) از این رو مجمع جهانی بودائی به یکی از تأثیرگذارترین رویدادهای مذهبی چندجانبه در جهان تبدیل شده است.

دولت پکن علاوه بر میزبانی مجمع جهانی بودائی از راهبردها و استراتژی‌های دیگر دیپلماسی دین در زمینه برگزاری نشست‌ها، دیدارها و گفت‌وگو استفاده می‌کند. شورای جهانی سانگا بودائی که در سریلانکا در سال ۱۹۶۶ تأسیس شد مستقیماً توسط استادان چینی اداره می‌شود (Stobdan. 2016). همچنین در آوریل ۲۰۰۷ انجمن ارتباطات فرهنگ دینی چین میزبان افتتاحیه مجمع بین‌المللی تائوئیسم را در شهر باستانی شیان شد (Rui. 2007) و در سال ۲۰۱۴ نیز برای اولین بار میزبانی نشست عمومی یاران بودائی را بر عهده گرفت. (The World Fellowship of Buddhism. 2014) اما فعالیت دیپلماسی مذهبی چین تنها محدود به این موارد نمی‌شود بلکه گستره وسیعی را در برمی‌گیرد بدین گونه که سیاستمداران و نمایندگان چین نیز به‌طور مستقیم به فعالیت می‌پردازند؛ از این رو، نمایندگان چین با روحانیون و رهبران بودائی در سریلانکا دیدار می‌کنند، از نمونه‌های آن می‌توان به دیدار سفیر چین با راهبان بخش عسگریه در سال ۲۰۱۵ اشاره کرد (Sunder. 2021).

مجمع چونگ شنگ دالی، در یوننان، دروازه چین به سرزمین اصلی آسیای جنوب شرقی، تراوادا، ماهایانا و بوداییان تبتی را گرد هم آورد تا درباره «سرنوشت بودیسم و جامعه آسیایی» و «ابتکار کمربند و جاده» بحث کنند. از این رو، از سال ۲۰۱۶ یوننان میزبان اجلاس سران انجمن بودیسم تراوادا را بر عهده گرفت. همچنین استان گوانگدونگ در حال تبدیل شدن به دروازه اصلی برای ترویج بین‌المللی بودائی است. از این رو انجمن بودائی استان گوانگدونگ در جهت تقویت جایگاه فرهنگی خود گروه‌هایی را برای بازدید از سنگاپور، مالزی، تایلند و اندونزی فرستاد. در سال ۲۰۱۷، انجمن بودائی چین مراسم بزرگداشت وساک را در معبد لینگانگ در پکن با حضور نمایندگان از کامبوج، لائوس، میانمار، تایلند و ویتنام برای ایجاد فضای بین‌المللی مناسبی برای استراتژی چینی یک کمربند و یک جاده برگزار کرد. علاوه بر موارد مذکور در سال ۲۰۱۸ تحت نایب‌رئیس انجمن بودائی چین، یین شون، شنژن میزبان میزگرد بودیسم دریای چین جنوبی شنژن برای کمک به صلح در دریای چین جنوبی و ترویج مبادلات در منطقه بوده است (Raymond. 2020. p. 354).

بنابراین پکن از طریق انجمن جهانی بودائی، برگزاری نشست‌ها و دیدارهای دوستانه و... در صدد افزایش نفوذ و جایگاه، ترویج فرهنگ مذهبی منحصر به فرد و افزایش مقبولیت و مشروعیت اقدامات خود در نظر دولتمردان و جوامع جنوب شرق آسیا است؛ اما راهبردها و استراتژی‌های دیپلماسی

دینی پکن تنها محدود به این موارد نمی‌شود و با به‌کارگیری دیگر استراتژی‌ها و رویکردها به دنبال ترویج فرهنگ مذهبی منحصر به فرد خود است.

۴-۲- راه‌اندازی شبکه‌های پخش بودائی و تعاملات چندجانبه بودائی

در گام دوم رسانه‌ها و مطبوعات به‌عنوان ابزاری اساسی در ترویج و اشاعه ارزش‌ها و فرهنگ‌ها به نقش‌آفرینی می‌پردازند. دولت پکن از طریق رسانه‌ها از جمله تلویزیون، رادیو و شبکه‌های مجازی در تلاش است تا جهان‌بینی و ارزش‌های چینی بودائی را در ذهن جوامع جنوب شرق آسیا بگنجاند و با این اقدام سد محکمی در برابر نفوذ فرهنگ دیگر کشورها ایجاد کند. دلیل استقرار بودیسم در رسانه‌های دولتی پکن به این صورت بیان شد که قصد دارد «تصویری هماهنگ و پذیرنده از افزایش نفوذ چین بر همسایگان مذهبی خود از طریق بودیسم و تبدیل شدن به آهن‌ربایی که می‌تواند به پیوند منطقه کمک کند ارائه دهد.» که این هدف خود تبلوری از سیاست خارجی چین تحت رویای چینی است (Lijun, 2015).

تأثیر رسانه‌ها و مطبوعات به‌عنوان ابزاری اساسی در ترویج و اشاعه ارزش‌ها و فرهنگ بودائی، باید به تلاش‌ها و اقدامات مؤثر انجمن بودائی چین در قالب نمایشگاه عکاسی پکن که نمادی از تبادلات و تعاملات با کشورهای جنوب و جنوب شرق آسیا است؛ اشاره داشت. این نمایشگاه عکاسی که در سال ۲۰۱۸ برگزار شد؛ ارتباطات فرهنگی بودائی یک کمر بند و یک جاده و مسیرهای زیارتگاه‌های بودائی، مکان‌های میراث فرهنگی بودائی و مکان‌های دیدنی معروف در امتداد یک کمر بند و یک جاده را به نمایش می‌گذاشت. (Raymond, 2020. p. 355)

علاوه بر نمایشگاه عکاسی پکن که نمونه‌ای بی‌بدیل از تلاش‌های دولت پکن در جهت دیپلماسی دینی چین است؛ باید به تعاملات ویژه دوجانبه بودائی با تایلند، میانمار، کامبوج و لائوس اشاره داشت که نمونه روشن و مبرهن آن را می‌توان در بقایای دندان بودائی چین که یکی از نمادهای مهم و اصلی در فرهنگ بودائی است؛ مشاهده نمود. این نماد مهم و تأثیرگذار در سال ۲۰۰۲ زمانی که پادشاه بومیبول آدولیداج ۷۵ ساله بود به تایلند فرستاده شد و در مجموع ۷۶ روز در تایلند باقی ماند که این عدد خود نماد و نشان هفتاد و ششمین سال سلطنت پادشاه بومیبول است. در این راستا دیپلمات‌های تایلندی از چین دیدن کردند و پیش از این سفر با اداره دولتی امور مذهبی موافقت‌نامه‌ای را به امضا رساندند. (Raymond, 2020. p. 355) که خود سنگ بنایی محکم در راستای گسترش ارتباطات فرهنگی و مذهبی میان این دو کشور است.

۴-۳- تأمین بودجه برای بازسازی مکان‌های باستانی یا بازسازی معابد و ترمیم میراث فرهنگی

یکی از راهبردهای مؤثر دیپلماسی دین چین بهره‌گیری از ابزارهای مالی و سرمایه‌گذاری در ساخت و ترمیم معابد و میراث‌های فرهنگی است که خود به‌عنوان ابزاری تأثیرگذار بر افزایش نفوذ و جایگاه پکن در کشورهای جنوب شرق آسیا می‌باشد. از این‌رو دولت پکن با کشورهای جنوب شرق آسیا در پروژه‌های دوجانبه و چندجانبه برای احیای مکان‌های باستانی بودائی یا بازسازی معابد بودائی همکاری می‌کنند.

یکی از مهم‌ترین اقدامات در میان پروژه‌های چندجانبه پیوستن به طرح‌های پان آسیایی برای احیای دانشگاه نالاندا بود. این پروژه در مارس ۲۰۰۶ توسط هند برای احیای دانشگاه نالاندا مقرر آموزش بودائیان مطرح شد و چندی بعد چین، سنگاپور، ژاپن، تایلند، استرالیا، روسیه و ایالات متحده نیز به این پروژه پیوستند و از آن حمایت کردند. دولت پکن با اهدای یک میلیون دلار برای تأسیس کتابخانه مطالعات چینی دانشگاه نالاندا نقش برجسته و پررنگی را در این پروژه ایفا کرد (Ramachandran, 2019).

علاوه بر سرمایه‌گذاری‌های چین در زمینه احیای مراکز باستانی باید به سرمایه‌گذاری‌های گسترده این کشور در حوزه میراث باستانی بودائی توجه ویژه‌ای داشت که به مواردی چند از این مسئله می‌توان اشاره کرد؛ از جمله حفاری یک مکان مهم میراث بودائی در بنگلادش، برج لوتوس سوترا در سریلانکا و پروژه سه میلیارد دلاری برای توسعه شهر نپالی لومبینی با هدف تبدیل این شهر به «محل برتر زیارت بودائیان از سراسر جهان» (Dorjee, 2018). علاوه بر موارد مذکور دولت پکن در سراسر کشورهای دارای مذهب بودیسم تراوادا و بودیسم ماهایانا به تعمیر، نوسازی و احیای مؤسسات بودائی کمک کرده است (Shonu, 2018).

۴-۴- اعطای بورس تحصیلی بودائی و تبادل دانشجویی

جذب دانشجویان و اعطای بورس و کمک‌هزینه تحصیلی بودائی گام مؤثر دیگری در جهت افزایش نفوذ و یکی از ابزارهای مهم در جهت افزایش قدرت نرم پکن در این منطقه محسوب می‌شود. بنابراین، نفوذ فرهنگی چین در قالب رشد سریع مراکز فرهنگی، رشد تعداد زبان آموزان، جذب دانشجویان و ... در حال گسترش است و این امر مقبولیت دولت پکن در افکار و نگرش جوامع جنوب شرق آسیا را متحول ساخته و به تبع آن قدرت چین در این منطقه افزایش یافته است.

از این‌رو دولت پکن، آکادمی بودیسم نانه‌ای در شهر سانیا، در استان هاینان را در سپتامبر ۲۰۱۷ با ۲۲۰ دانش‌آموز (از جمله دانش آموزان خارج از کشور) افتتاح کرد (Dorjee, 2018). این موسسه دو سال پس از

افتتاح یعنی در سال ۲۰۱۹، ۱۹ راهب از لائوس فارغ‌التحصیل کرد و در حقیقت این ۱۹ راهب اولین گروه از دانشجویان خارجی بودند که از زمان افتتاح این موسسه فارغ‌التحصیل شده‌اند. همچنین دولت پکن در جهت جذب دانشجویان خارجی در آکادمی بودائی نانه‌ای اعلام کرد که هر ساله ۴۰ جایگاه برای دانشجویان لائوس و ۶۰ جایگاه برای دانشجویان کامبوج فراهم می‌کند (Shumei, 2019) که این خود تبلوری از دیپلماسی دینی چین برای افزایش قدرت نرم پکن در میان کشورهای جنوب شرق آسیا است. همچنین در یک گردهمایی به نام «دیپلماسی چین»، هدف آکادمی بودائی نانه‌ای به‌روشنی توسط لیو یوگوانگ بیان شد؛ وی بیان کرد که هدف چین از تأسیس این موسسه آموزش دینی، پرورش استعدادها و مذهبی داخلی نیست؛ بلکه هدف اصلی و اساسی جذب راهبان از کشورهای جنوب شرق آسیا مانند کامبوج و لائوس است. در واقع با این کار، دولت چین در صدد آن است که همکاری با این کشورها را از طریق تبادلات مذهبی ارتقا دهد (Wu, 2021).

همچنین در سال ۲۰۱۵، دبیر حزب کمونیست در هاینان، لو بائومینگ، با هدف تبلیغ «بتکار یک کمربند-یک جاده» از تایلند بازدید کرد و با وزرای خارجه و فرهنگی تایلند ملاقات کرد. در طول این بازدید وی به نقش بی‌بدیل هاینان اشاره و در سخنان خود بیان کرد که هاینان نقش پیشرو در ترویج آموزش بودائی خواهد داشت و از ایجاد یک کالج بودائی خبر داد. هدف دولت پکن از ساخت کالج بودائی ترویج «همکاری بودائی بین چین و آسیای جنوب شرقی» مطابق با چارچوب طرح یک کمربند و یک جاده بود (Raymond, 2020. p. 355).

پکن با به‌کارگیری قدرت نرم در قالب دیپلماسی دینی در قبال کشورهای جنوب شرق آسیا در صدد اجرای سیاست‌های خود است. در حقیقت از نظر چین، کشورهای جنوب شرق آسیا یک بستر اصلی دیپلماتیک، استراتژیک و ژئوپلیتیک هستند. از این‌رو دولت پکن معتقد است که تقویت نفوذ و جایگاه چین در این منطقه به ارتقا سطح اعتبار بین‌المللی این کشور و همچنین به ایجاد نظم بین‌المللی عادلانه‌تر که صلح، سعادت و برابری را در سطح جهان به ارمغان می‌آورد؛ کمک شایانی می‌کند.

۴-۵- سرمایه‌گذاری با مضمون بودائی برای جلب توجه مردم در این کشورها و ارتقای موقعیت رهبران

نکته‌ای مهم در خصوص تلاش‌ها و اقدامات چین در قالب دیپلماسی دینی این است که اقدامات دولت پکن تنها محدود به میزبانی مجمع جهانی بودائی، بازسازی معابد و میراث فرهنگی و جذب دانشجویان نمی‌باشد؛ بلکه تلاش‌های چین مبتنی بر دیپلماسی دینی بودائی بر پرورش و تقویت روابط فراملی با دیگر کشورهای بودائی متمرکز شده و این امر سبب گشته تا

دولتمردان پکن از سرمایه‌گذاری‌های گسترده در ساختمان‌ها و مؤسسات در جهت نیل به اهداف خود پیش روند. بنابراین شاید گزافه نباشد که برجسته‌ترین حمله قدرت نرم چین به جهان بودائی، سرمایه‌گذاری قابل‌توجهی باشد که پکن در پروژه‌های ترویج میراث دین در جنوب آسیا انجام داده است.

از چشمگیرترین و مهم‌ترین اقدامات چین می‌توان به تأمین مالی و ساخت برج لوتوس با ارتفاع ۳۵۰ متر در کلمبو، سریلانکا اشاره کرد. همچنین دولت چین در ابتکار جدیدی در قالب اعطای وام ۱,۱ میلیارد دلاری به این کشور برای ساخت یک بزرگراه کمک کرده که در حقیقت این وام خود تجلی از «دیپلماسی بودائی چین» است، اصطلاحی که توسط برخی تحلیلگران برای توصیف تلاش‌های چین و هند برای پذیرش بودیسم به‌عنوان ابزاری برای به دست آوردن نفوذ در کشورهای عمدتاً بودائی مانند سریلانکا به کار گرفته می‌شود (Abeynayake 2018).

علاوه بر سرمایه‌گذاری دولت پکن در برج لوتوس و اعطای وام برای ساخت بزرگراه در سریلانکا، چین در بسیاری از پروژه‌های دیگر در جنوب و جنوب شرقی آسیا مانند حفاری مکان میراث بودائی در بنگلادش و سرمایه‌گذاری در پروژه لومبینی به ارزش ۳ میلیارد دلار مشارکت داشته است؛ که دولت پکن پیشنهاد کرده تا لومبینی را از طریق جاده و راه‌آهن به شهر کیرونک در مرز چین-نیپال متصل کند (Shi, 2019). همچنین دولت پکن در جهت نیل به اهداف خود که افزایش قدرت نرم در منطقه جنوب شرق آسیا و کشورهای بودائی است؛ درصدد آن است که شهرستان لینگ شان در جنوب شرقی چین را به‌عنوان یک کانون جهانی بودائی توسعه دهد (Shonu, 2018).

در سال‌های اخیر دولت پکن اهمیت دیپلماسی دینی را درک کرده و در دوران ریاست جمهوری شی جین پینگ به میزان بی‌سابقه‌ای از قدرت دیپلماسی مذهبی در جهت پیشبرد اهداف و افزایش جایگاه خود در منطقه استفاده می‌کند. همان‌گونه که در بالا نیز اشاره شد دولتمردان چین از استراتژی‌های متنوعی از جمله ایجاد انجمن‌های دوستی بودائی، راه‌اندازی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی بودائی، تأمین بودجه برای بازسازی، اعطای بورس تحصیلی مشترک و سرمایه‌گذاری با مضمون بودائی استفاده کرده‌اند. اما دیپلماسی دینی تنها محدود به راهبردهای فوق‌الذکر نیست بلکه استراتژی‌های دیگری همچون مشارکت در پروژه‌های خیریه و امدادسانی در حوادث طبیعی، دعوت از بودائی‌های خارجی برای شرکت در کنفرانس‌های بودائی منطقه‌ای، مانند میزگرد بودائی شنژن دریاهای جنوبی، سازمان‌دهی مراسم مذهبی و فرهنگی مشترک، مانند دعا برای سلامتی مردم در طول همه‌گیری کووید-۱۹ و بزرگداشت روابط تاریخی بودائی بین کشورها تصویری

از چین به عنوان کشوری که به دین احترام می‌گذارد و هماهنگی مذهبی را تقویت و تشویق می‌کند؛ ایجاد کرده است.

در نهایت لزوم توجه به این نکته ضروری است که دولت پکن با به کارگیری دیپلماسی دینی در قالب اشاعه بودیسم کدام اهداف استراتژی را دنبال می‌کند و درصدد دستیابی به چه اهدافی در میان کشورهای جنوب شرق آسیا است؟ در حقیقت می‌توان تیلور دیپلماسی دینی چین را در اهداف سیاسی و اقتصادی دولت پکن در میان کشورهای جنوب شرق آسیا بررسی کرد.

اولین هدف از رویکرد فوق را می‌توان در دستیابی به اهداف سیاسی مشاهده نمود؛ در واقع بسیاری از فعالیت‌ها مذهبی در قالب انجمن‌های دوستی، کنفرانس‌ها، تشریفات، دعوت از روحانیون، سیاستمداران و... با هدف افزایش وجه و جایگاه پکن در میان مردمان کشورهای جنوب شرق آسیا و تحکیم روابط دوستانه با آنان در جهت پیشبرد اهداف بخش کاری جبهه متحد می‌باشد. همچنین در گام بعدی می‌توان تیلور استراتژی و دیپلماسی دینی چین را اعطای کمک‌های مالی به معابد و مدارس بودایی دانست که سبب افزایش وابستگی جناح‌های طرفدار چین در کشورهای اکثریت بودایی می‌شود و این امر ممکن است در اتخاذ سیاست‌های متناسب در جهت پیشبرد منافع جمهوری خلق چین به مانند اذعان به اقتدار بودیسم چینی و از سویی خاموش و کاهش دادن مخالفت با پروژه یک کمر بند و یک جاده تأثیر به سزا و غیرقابل انکاری دارد. (Ashiwa and Wank. 2020. p.6)

نتیجه‌گیری

اگرچه کاربرد دیپلماسی دین در سیاست خارجی پکن پدیده‌ای نوینی قلمداد می‌شود، اما به‌طور فزاینده‌ای به بخش مرکزی رویکرد سیاست خارجی چین در روابط بین‌الملل تبدیل شده و می‌توان انتظار داشت که در سال‌های آینده پکن بیش‌ازپیش از این استراتژی در جهت پیشبرد اهداف و افزایش جایگاه و نفوذ خود در عرصه جهانی بهره‌گیرد. از این‌رو دولت پکن در خصوص دیپلماسی عمومی دینی تأکید بیشتری بر رویکردهای نوین داشته و با ایجاد نشست‌های مذهبی بین‌المللی متعدد، تعامل و دوستی دینی خود را گسترش و همچنین ثبات و خلاقیت نهادی را برای دیپلماسی دینی خود افزایش و ارتقا داده است.

دیپلماسی در حوزه و زمینه دین به‌طور فزاینده‌ای به یک‌راه مهم برای چین در جهت فراگیری ابعاد دینی، ترویج ارتباطات و گفتگو با سایر ملل، شکل دادن به تصویر دینی و تمدن پیشرو خود و افزایش قدرت نرم در بعد منطقه‌ای و سپس در ابعاد بین‌المللی تبدیل شده است. در همین حال، دولت پکن با میزبانی مجمع جهانی بودائی، آموزش راهبان بودائی خارجی

و سرمایه‌گذاری در حفظ مکان‌های میراث بودایی در جنوب و جنوب شرقی آسیا، تصویری از چین به‌عنوان کشوری که به دین احترام می‌گذارد و هماهنگی مذهبی را تقویت می‌کند، ایجاد کرده و به تقویت و گسترش این بینش در دیدگاه جوامع و دول کشورهای جنوب شرق آسیا پرداخته است. بنابراین چین دیپلماسی دینی خود را با هدف افزایش نفوذ و جایگاه در کشورهای جنوب شرق آسیا از سال ۲۰۱۳ در قالب کمپین هدفمند عملیات نفوذ بودایی مرتبط با یک کمربند و یک جاده آغاز کرده است. دولت پکن از طریق بخش کاری جبهه متحد و انجمن بودایی در هر دو سطح ملی و استانی اقدام به ارائه خدمات در کشورهای جنوب شرق آسیا در قالب میزبان میزگرد بودیسم دریای چین جنوبی شنژن برای کمک به صلح در دریای چین جنوبی، بزرگداشت وساک با هدف ایجاد فضای بین‌المللی مناسبی برای استراتژی چینی یک کمربند و یک جاده به فعالیت پرداخته تا به افزایش نفوذ و جایگاه در کشورهای جنوب شرق آسیا دست یابد و دیگر رقبای خود را از میدان رقابت کنار گذاشته و یکه‌تاز این میدان شود. در حقیقت همان‌گونه که در متن فوق نیز اشاره شد؛ بهره‌گیری از دیپلماسی دینی در قالب اشاعه بودیسم را می‌توان با هدف ترویج برنامه یک کمربند و یک جاده و همسو با افزایش نفوذ اقتصادی قلمداد نمود. بودیسم نقش مثبتی در انتقال فرهنگ سنتی چین و ابتکار یک کمربند و یک جاده به جهان به‌ویژه منطقه شرق آسیا ایفا کرده است و علاوه بر آن به‌مثابه پلی ارزشمند با هدف تبادل با کشورهای شرکت‌کننده در یک کمربند و یک جاده به نقش‌آفرینی در این منطقه می‌پردازد. ازاین‌رو تعجبی ندارد که «گستره نفوذ بودایی» چین با پروژه بلندپروازانه ابتکار یک کمربند و یک جاده مرتبط دانست.

در نهایت، دولت پکن با انطباق خود با تحولات در عرصه بین‌الملل استراتژی‌ها، رویکردها و ابزارهای سیاست خارجی خود را متحول ساخته و در جریان اطلاعات و تصویر بین‌المللی در حال پیشرفت و تکامل است. کاربرد بهره‌گیری مؤلفه دین در سیاست خارجی چین در دهه‌های اخیر به‌طور فزاینده‌ای به بخش مرکزی رویکرد چین در عرصه منطقه‌ای و عرصه جهانی تبدیل شده و می‌توان انتظار داشت که پکن بیش از پیش از این استراتژی در سال‌های آینده به‌ویژه در منطقه جنوب شرق آسیا و کشورهای این منطقه در جهت جامعه عمل پوشاندن به اهداف سیاسی و اقتصادی خود استفاده کند.

Abeynayake. R. (Jun 2, 2018). China's Buddhist diplomacy in Sri Lanka: the motorway to enlightenment?. Retrieved from: This Week in Asia. Website: <https://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2148443/chinas-buddhist-diplomacy-sri-lanka-motorway-enlightenment>.

Ashiwa. Y. & Wank. D.L. (2020). The Chinese State's Global Promotion of Buddhism. Berkley Center for Religion, Peace & World Affairs at Georgetown University. 1-7.

Brasnett. J. (2021). Controlling Beliefs and Global Perceptions: Religion in Chinese Foreign Policy. International Studies. 58 (1). 41-58. DOI: 10.1177/0020881720981513.

Buddhist Voice. (July 25, 2018). Retrieved from: Conference of World Fellowship of Buddhists 2014. Website: <http://buddhistvoice.com/index.php/2018/07/25/conference-of-world-fellowship-of-buddhists-2014>.

Dig Mandarin. (February 22, 2021). Retrieved from: Confucius Institutes Around the World – 2021. Website: <https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html>.

Dorjee. R. (October 29, 2018). The Dalai Lama and China's Quest for Buddhist Soft Power. Retrieved from: The Diplomat. Website: <https://thediplomat.com/2018/10/the-dalai-lama-and-chinas-quest-for-buddhist-soft-power>.

Keiswetter. A. & Chane. B.J. (2013). Diplomacy and Religion: Seeking Common Interests and Engagement in a Dynamically Changing and Turbulent World. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World U.S.-Islamic World Forum Papers. 1-23.

Keju, W. (October 29, 2018). World Buddhist Forum to discuss contemporary value of the religion. Retrieved from: China Daily. Website: <https://global.chinadaily.com.cn/a/201810/29/WS5bd65c3aa310eff3032850ee.html>.

Lijun. Ch. (May 5, 2015). Communist Party of China embraces virtues of religion in diplomacy. Retrieved from: People's Daily Online. Website: <http://en.people.cn/n/2015/0505/c90785-8887360.html>.

Liwan. W. (2021). Religion in China's Public Diplomacy: Transition and Institutionalization. China Quarterly of International Strategic Studies. 6(4). 1-17. DOI: 10.1142/S2377740020500219.

- Mandaville. P. & Hamid, S. (2018). Islam as Statecraft: How Governments use Religion in Foreign Policy. Foreign Policy at Brookings. 1-27.
- Pan. S.Y. (2013). Confucius Institute project: China's cultural diplomacy and soft power projection. Asian Education and Development Studies. 2(1). 22-33.
- Potter. P.B. (2003). Belief in Control: Regulation of Religion in China. The China Quarterly. 317-337.
- Ramachandran. S. (2019). Rivalries and Relics: Examining China's Buddhist Public Diplomacy. China Brief. 19(5).
- Rao, Tara. (11 July, 2020). The extent of China's soft power in South Asia, ORF, Available at: The extent of China's soft power in South Asia | ORF (orfonline.org).
- Raymond, G.V. (2020). Religion as a Tool of Influence: Buddhism and China's Belt and Road Initiative in Mainland Southeast Asia. Contemporary Southeast Asia. 42(3). 346-371.
- Rongji. Z. (2002). Report on the Work of the Government (2002). Retrieved from: The National People's Congress of the People's Republic of China. Website: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Special_11_5/2010-03/03/content_1690621.htm.
- Rui. Z. (April 23, 2007). Grandstanding Taoist Forum Opens. Retrieved from: China.Org.CN. Website: <http://www.china.org.cn/english/daodeforum/208478.htm>.
- Scott. D. (2016). Buddhism in Current China-India Diplomacy. Journal of Current Chinese Affairs. 45(3). 139-174.
- Shi. I. (April 29, 2019). A Buddhist Path: Cultural Diplomacy in China and India. Retrieved from: McGill Journal of Political Studies. Website: <https://mjps.ssmu.ca/2019/04/29/buddhist-diplomacy>.
- Shonu. J. (March 7, 2018). Why China's ambitions to harness Global Buddhist Soft Power is doomed to fail. Retrieved from: Central Tibetan Administration: Restoring Freedom for Tibetans. Website: <https://tibet.net/why-chinas-ambitions-to-harness-global-buddhist-soft-power-is-doomed-to-fail/>.
- Shumei. L. (October 22, 2019). Monks offer peaceful approach to enhance

civil communication in South China Sea region. Retrieved from: Global Times. Website: <https://www.globaltimes.cn/page/201910/1167611.shtml>.

Stobdan. P. (November 29, 2016). To Deploy the Soft Power of Buddhism, India Needs to Embrace the Sangha. Retrieved from: The Wire. Website: <https://thewire.in/external-affairs/buddhism-soft-power-india-china>.

Sunder. Sh. (May 5, 2021). India and China's Buddhist Diplomacy: A Soft Power Strategy towards Sri Lanka. Retrieved from: Chennai Center for China Studies. Website: <https://www.c3sindia.org/culture-history/india-and-chinas-buddhist-diplomacy-a-soft-power-strategy-towards-sri-lanka-by-shivani-sunder>.

The University of British Columbia. (January 9, 2018). Retrieved from: UBC receives \$4.9 million for global Buddhist academic network. Website: <https://give.ubc.ca/news/ubc-receives-4-9-million-for-global-buddhist-academic-network/>.

The World Fellowship of Buddhism. (2014). Retrieved from: 27th General Conference. Website: <http://wfbhq.org/general-conference-detail.php?id=015000029>.

Wen. X. (Jun 21, 2007). ASEM interfaith talks get under way in Nanjing. Retrieved from: China Daily. Website: http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2007-06/21/content_898848.htm.

Wu. A. (April 13, 2021). Chinese Regime Pushes for Buddhist Diplomacy With New Tactics. Retrieved from: The Epoch Times. Website: https://www.theepochtimes.com/chinese-regime-pushes-for-buddhist-diplomacy-with-new-tactics_3773453.html.

Xinhua Net. (October 28, 2018). Retrieved from: World Buddhist Forum opens in Fujian. Website: http://www.xinhuanet.com/english/2018-10/28/c_137564569_5.htm.

Xu. Y. (2015). Religion and China's Public Diplomacy in the Era of Globalization. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*. 9(4). 14-35. DOI: 10.1080/19370679.2015.12023271.

Zhang. J. (2011). China's Faith Diplomacy: Initiatives and Vulnerabilities. In Naomi Leight. (2011). *Essays on Faith Diplomacy*. Los Angeles: Figueroa Press.

Zhang. J. (2012). Buddhist Diplomacy: History and S tatus Quo. *Public Diplomacy* 7. 5-62.